

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Mevrouw mr. J.J.M. Uitermark
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 25 februari 2025

betreft Evaluatie experiment met een nieuw stembiljet bij de Europees Parlementsverkiezing in 2024

ons kenmerk 176206U

Geachte mevrouw Uitermark,

De leden van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken hebben met belangstelling kennisgenomen van uw brief d.d. 4 februari 2025 met daarin antwoorden op de vragen over de evaluatie van het experiment met een nieuw stembiljet bij de Europees Parlementsverkiezing in 2024.¹ De leden van de fracties van **BBB** en de **PVV** hebben naar aanleiding van deze brief enkele vervolgvragen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de BBB-fractie

U wijst in uw beantwoording op onderzoeken die dateren van respectievelijk 2009, 2013 en 2015, op basis waarvan is besloten het gebruik van de stemcomputer definitief af te schaffen. De afgelopen jaren hebben de digitale mogelijkheden een vlucht genomen en de kosten zijn gedaald, in hoeverre biedt dit ruimte dit besluit te heroverwegen? Bent u bereid opnieuw onderzoek te (laten) doen naar het gebruik van de stemcomputer? Zo nee, waarom niet?

U zegt dat de vereiste van een paper trail leidt tot een aanzienlijke stijging van de kosten in de organisatie van verkiezingen, maar een stembiljet kost toch ook geld? Kunt u deze extra kosten nader toelichten?

Tevens wijst u op het gevaar van cybercrime, kunt u dat toelichten? Als er offline gewerkt wordt met stand-alone computers wat is dan het cyberrisico? Zijn deze of andere methodes onderzocht om het risico op cybercrime te voorkomen? Graag ontvangen de leden een toelichting.

Welke landen zijn nog meer compleet gestopt met het gebruik van stemcomputers? Welke landen maken nog steeds geheel of gedeeltelijk gebruik van stemcomputers c.q. elektronisch stemmen? Bent u bereid hun ervaringen te onderzoeken? Zo nee, waarom niet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie

In uw antwoordbrief van 4 februari 2025 geeft u op pagina 9 het volgende aan: "Bij de evaluatie van het volgende experiment ben ik voornemens het gedrag van de kiezer nog nadrukkelijker te onderzoeken, ik ga bekijken hoe ik deze vraag hier ook in mee kan nemen rekening houdend met de uitgangspunten van het stemgeheim." Kunt u aangeven of u bereid bent deze onderzoeksopzet ook vooraf met het parlement te delen? Kunt u daarnaast aangeven of u voornemens bent alleen ná het experiment een evaluatieonderzoek te doen, of óók voorafgaand aan het volgende experiment

¹ Kamerstukken I 2024/25, 35455, M.

datum 25 februari 2025

ons kenmerk 176206U

blad 2

onderzoek te doen (bijvoorbeeld met enquêtes of focusgroepen) gecombineerd met onderzoek ná de verkiezingen?

Voorts lezen de leden op pagina 10: *"Op basis van de evaluatie concludeert de Kiesraad dat door het gebruik van logo's van politieke partijen op het stembiljet de intentie van de kiezer ten aanzien van de partijkeuze evident is, en dat deze stem toegekend dient te worden aan de lijsttrekker van die partij. Ik wil deze wijziging niet overhaast overnemen, maar ben wel bereid dit in een volgend experiment nader te onderzoeken, zonder hierbij de kiezer te vragen zijn stemgeheim prijs te geven."*

Kunt u ook op dit punt aangeven of u bereid bent om voorafgaand aan het volgende experiment naast de onderzoeksopzet ook de beoordelingscriteria over de evidentie van de partijkeuze vooraf met het parlement te delen?

Daarnaast stelt u eveneens op pagina 10: *"Hoewel uit de evaluatie geen significante verschillen naar voren zijn gekomen, kan uit de gesprekken met de gemeenten wel worden afgeleid dat de organisatorische impact van de invoering van een nieuw stembiljet tussen kleinere en grote gemeenten anders is. Deze kwalitatieve inzichten worden gebruikt om de organisatorische aspecten bij het volgende experiment te ondersteunen."* Kunt u aangeven of voorafgaand aan een volgend experiment het parlement nader geïnformeerd kan worden op welke wijze concreet met deze kwalitatieve inzichten is omgegaan en op welke wijze dit concreet gebruikt wordt bij organisatorische aspecten?

De leden van de commissie voor Binnenlandse Zaken zien met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangen deze graag binnen vier weken na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

I.M. Lagas MDR

Voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken